

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
УНІВЕРСИТЕТ САНКТ-ГАЛЛЕНА
УНІВЕРСИТЕТ ФРІБУРА

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА:
СОЦІОІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Вінниця, 15 березня 2024 р.

Констанц
2024

*Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету історії та міжнародних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 1 від 23 серпня 2024 р.)*

Сучасна російсько-українська війна: соціоісторичні реалії та перспективи: матеріали Міжнародної конференції (м. Вінниця, 15 березня 2024 р.) / за ред. Р. О. Литвиненка. Констанц. 2024. 250 с.

Пропонована збірка містить матеріали виступів на міжнародній науковій конференції «Сучасна російсько-українська війна: соціоісторичні реалії та перспективи» (15 березня 2024 р.), ініційованій Університетом Санкт-Галлена (Санкт-Галлен, Швейцарія), Університетом Фрібура (Фрібур, Швейцарія) та Донецьким національним університетом імені Василя Стуса (Вінниця, Україна), яка стала результатом швейцарсько-українського співробітництва. Присвячена змінам, які зазнала Україна після агресії РФ у 2014 р. та після початку повномасштабної війни в лютому 2022 р., конференція об'єднала науковців з України, Швейцарії, Німеччини, Польщі, Словаччини та Молдови.

Редакційна колегія

Головний редактор:

Литвиненко Р. О., д-р іст. наук, професор ДонНУ імені Василя Стуса.

Члени редакційної колегії:

Сорока Ю. Г., д-р соціол. наук, професор ХНУ ім. В. Н. Каразіна; науковий співробітник, Університет Фрібура;

Кіпень В. П., канд. філос. наук, доцент ДонНУ імені Василя Стуса;

Зубко О. Є., канд. іст. наук ДонНУ імені Василя Стуса;

Мармілова О. С., канд. іст. наук ДонНУ імені Василя Стуса;

Пшемицька Є. О., канд. іст. наук ДонНУ імені Василя Стуса.

УДК 94:355.48((470+571):(477))'06"2014/..."

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2024

© Університет Санкт-Галлена, 2024

© Університет Фрібура, 2024

© Центр управління і культури в Європі, 2024

© Колектив авторів, 2024

Анна Політова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права,
Маріупольський державний університет
politova1954@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7351-7110
Web of Science ResearcherID: F-6157-2016
Scopus Author ID: 57216183003

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ У ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ)

Anna Politova

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Law Department,
Mariupol State University
ORCID: 0000-0002-7351-7110
Web of Science ResearcherID: F-6157-2016
Scopus Author ID: 57216183003

ROLE OF SPECIAL SUBJECTS IN COUNTERING GENDER-BASED VIOLENCE DURING THE ARMED CONFLICT (MARTIAL LAW)

Abstract. *This article is concerning on the actual problem of determining the role of special subjects in countering gender-based violence during the armed conflict (martial law). The existing approaches to the definition of the subjects of crime prevention have been considered, the point of view regarding understanding them as state agencies, public organizations, social groups, officials or citizens who direct their activities to the development and implementation of measures related to the prevention, limitation, elimination of criminogenic phenomena and processes that give rise to criminality and crimes (as well as their debarment at various stages in connection with which they have rights, obligations and bear responsibility) has been supported. It has been noted that special subjects in combating gender-based violence during the armed conflict (martial law) include the Department for Combating Crimes Committed during Armed Conflict of the Prosecutor General's Office, the National Police of Ukraine, the Security Service of Ukraine, and the Field Office of the International Criminal Court. It has been stressed that the complexity of the activities of these subjects is related to the fact that pre-trial investigation for committed criminal offenses related to gender-based violence (mutilation or damage to genitals, forced exposure, threats and attempted rape, forced to watch sexual abuse of loved ones, sexual violence) is conducted in absentia when the perpetrator is established or when such a person is not known. Conviction in absentia does not allow the perpetrator to be brought to justice and punished. Similarly the prosecution of the highest leadership in the International Criminal Court will also not have any positive results.*

Keywords: *subjects of crime counteraction, gender-based violence, Prosecutor General's Office, National Police of Ukraine, Security Service of Ukraine, International Criminal Court.*

Вступ. 24 лютого 2022 року російська федерація продовжила свою воєнну агресію щодо України через повномасштабне вторгнення. Гібридний формат збройного конфлікту, який тривав із 2014 до 2021 року, мав на меті анексію Автономної Республіки Крим та дестабілізацію обстановки у Донецькій і Луганських областях шляхом створення «псевдореспублік» днр та лнр. Зокрема, у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 27 березня 2014 року про територіальну цілісність України та від 19 грудня 2016 року про стан прав людини в АР Крим і Севастополі, у постанові Парламенту асамблеї Ради Європи «Про недавні події в Україні» від 9 квітня 2014 року, резолюції Європейського парламенту від 17 квітня 2014 року щодо російського тиску на країни Східного партнерства, у постанові Парламенту асамблеї ОБСЄ «Про

продовження чітких, важких і хибних порушень зобов'язань ОБСЄ та міжнародних норм з боку Російської Федерації» від 8 липня 2015 року, резолюції Парламенту асамблеї Ради Європи «Про гуманітарний стан українських біженців та переміщених осіб» (2015), доповіді Міжнародного кримінального суду від 14 листопада 2016 року зазначалося саме про порушення територіальної цілісності України.

Варто зазначити, що в Донецькій та Луганській областях вже під час гібридного конфлікту існувала практика гендерно зумовленого насильства, що потребувала фіксації випадків насильства та проведення їх ефективного розслідування. Водночас у дослідженні ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив» зазначено: «кількість внесених випадків про вчинені злочини до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а також кількість переданих до суду обвинувальних актів та розглянутих судами кримінальних проваджень є малою. Із цього можна зробити висновок, що до відповідальності притягується лише незначна кількість осіб, які вчинили гендерно обумовлене насильство, у т. ч. сексуальне насильство. Притягнення до відповідальності винних осіб ускладнює те, що зазвичай жертва насильства не може повідомити достатню інформацію для ідентифікації злочинців. Саме ж насильство відбувалось в умовах, які не дозволяли зберегти достатньо доказів події злочину» [1, с. 129].

Саме тому сьогодні, коли збройний конфлікт між Україною та російською федерацією набув значних масштабів, – окупація більших територій та численні порушення прав людини, міжнародного права і міжнародного гуманітарного права через вчинення гендерно зумовленого насильства у різних формах (видах) щодо цивільного населення та військовополонених, важливою є роль спеціальних суб'єктів у протидії такому насильству.

Літературний огляд. Варто зазначити, що комплексної роботи, присвяченої ролі спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) на рівні дисертаційного дослідження, не проводилося.

Єдиною комплексною роботою в Україні, яка присвячена саме проблемі гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту, є дисертаційне дослідження на тему «Сексуальне і гендерно-обумовлене насильство, пов'язане з конфліктом, як міжнародний злочин», де зазначено про практику міжнародних та інтернаціоналізованих кримінальних трибуналів і судів щодо розслідування сексуального та гендерно обумовленого насильства, пов'язаного з конфліктом, як міжнародного злочину; обов'язок держави щодо розслідування сексуального та гендерно обумовленого насильства, пов'язаного з конфліктом, як міжнародного злочину та внесок недержавних акторів; проблеми відповідальності за сексуальне та гендерно обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на території України (І. Заворотько, 2020) [2, с. 3].

Комплексно питання форм (видів) гендерно зумовленого насильства і кримінальної відповідальності за протиправні діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості особи були розглянуті такими вченими: (І. Бандурка, 2010) [3], (О. Дудоров, 2018) [4], Г. Мартинишин (2017) [5], В. Омединська (2019) [6], і окремий склад кримінальних правопорушень – зґвалтування: Д. Бакаєв (2020) [7]; насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом: Д. Москаль (2011) [8]; примушування до вступу в статевий зв'язок: І. Воскресенська (2016) [9], П. Камінський (2022) [10], К. Плутицька (2016) [11]; розбещення неповнолітніх: В. Фурса (2021) [12]; вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: С. Чмут (2010) [13]. Але у своїх дослідженнях науковці порушували питання кримінальної відповідальності та кримінологічну характеристику цих кримінально протиправних діянь, а також не торкалися питань кваліфікації таких діянь в умовах збройного конфлікту.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є визначення кола спеціальних суб'єктів та їх ролі у протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), а також пропозицій щодо удосконалення їх діяльності.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- виділити спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану);
- встановити проблеми, які виникають у діяльності спеціальних суб'єктів під час розслідування кримінально протиправних діянь, які належать до гендерно зумовленого насильства, та запропонувати шляхи підвищення їх діяльності.

Матеріали і методи. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Під час підготовки дослідження застосовувалися логіко-семантичний, феноменологічний, компаративістський, герменевтичний, догматичний (формально-логічний), прагматичний методи, а також методи системного аналізу. Зокрема, методологія прагматизму застосована для вивчення визначення суб'єктів протидії злочинності. Герменевтичний метод знадобився для аналізу діяльності спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Метод системного аналізу використовувався для дослідження кількості облікованих випадків сексуального насильства, пов'язаних з насильством, та кількості постраждалих від гендерного насильства в умовах збройного конфлікту в зарубіжних країнах. Вказані методи дали можливість багатосторонньо та ґрунтовно розглянути підняту проблему та розкрити роль спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Результати дослідження та їх обговорення. Поняття та система суб'єктів протидії злочинності залишається дискусійним питанням. Так, наприклад, В. Голіна визначає суб'єктів запобігання злочинності в якості державних органів, громадських організацій, соціальних груп, службових осіб чи громадян, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з випередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочинність і злочини, а також на їх недопущення на різних злочинних стадіях, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [14, с. 166]. Натомість О. Бандурка і О. Литвинов визначають поняття суб'єкта протидії злочинності в межах системного підходу, спираючись на концепцію функціонування соціальних систем. Суб'єкта протидії злочинності науковці визначають як будь-яке системне утворення, що існує в межах єдиної системи протидії злочинності та реалізовує в цій сфері одне з таких завдань: визначення провідних напрямів, завдань, форм і методів діяльності, здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення, виявлення криміногенних факторів і реалізація заходів з протидії злочинності [15, с. 83].

Узагальнюючи наукові підходи до визначення суб'єктів протидії злочинності (запобігання злочинності, профілактики злочинів (кримінальних правопорушень)), В. Бутенко зазначає: «дослідники розглядають його у різний спосіб: як окрему кримінологічну категорію, так і шляхом простого переліку суб'єктів протидії, в залежності від їхніх функцій, рівня функціонування та інших ознак; як сукупність відповідних суб'єктів, об'єднаних за характером виконуваної соціальної функції, так і системно, тобто в якості соціально обумовленої ієрархічної системи. Перша група науковців розглядає суб'єктів протидії злочинності як певну сукупність державних органів, державних та приватних установ, окремих індивідів, які в межах своєї компетенції або наданих їм прав здійснюють вплив на кримінально протиправні прояви з метою зниження їх інтенсивності, усунення причин та умов злочинності. Друга група науковців розглядає суб'єктів протидії злочинності не лише в їх сукупності, яку можна визначити через виконувані ними функції у вказаній сфері, а в якості системного утворення, що має відповідні якісні ознаки» [16, с. 116–117].

З огляду на вищевикладене ми підтримуємо тих вчених, які під суб'єктами запобігання злочинності розуміють державні органи, громадські організації, соціальні групи, службових осіб чи громадян, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних з випередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочинність і злочини, а також на їх недопущення на різних злочинних стадіях, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [17, с. 326]. Систему суб'єктів протидії злочинності розуміємо як сукупність суб'єктів, об'єднаних за функціонально-структуровою ознакою, що здійснюють цілеспрямований взаємоузгоджений вплив, спрямований на зниження інтенсивності кримінально протиправних проявів, усунення причин та умов злочинності [18, с. 112].

В узагальненому виді система суб'єктів протидії злочинності охоплює органи й організації, які:

— визначають провідні напрями, завдання, форми та методи протидії злочинності в країні;

- здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення протидії злочинності;
- виявляють криміногенні фактори й сигналізують про них;
- безпосередньо реалізують заходи з реагування на окремі злочини, а також заходи з усунення, послаблення або нейтралізації криміногенних факторів, зокрема і з корекції особистісних деформацій та усунення обставин, що їх сформували [19, с. 165].

Залежно від цілей і завдань, а також функціональних обов'язків суб'єктів протидії злочинності, їх можна поділити на дві групи:

- суб'єкти, які діють на загальносоціальному рівні;
- спеціальні суб'єкти.

До спеціальних суб'єктів протидії злочинності зазвичай відносять державні, спеціально утворені для боротьби зі злочинністю органи (органи, що діють у межах кримінального судочинства – правоохоронні органи); органи, які діють за межами кримінального судочинства [19, с. 165].

З початком повномасштабного вторгнення країни-агресора Указом Президента України на всій території України було запроваджено воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Враховуючи це, до спеціальних суб'єктів у протидії злочинності в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) нами віднесено:

- Офіс Генерального прокурора України;
- Національну поліцію України;
- Службу безпеки України;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Державне бюро розслідувань.

Водночас серед зазначених нами вище суб'єктів діяльність не всіх пов'язана саме з гендерно зумовленим насильством. Отже, до спеціальних суб'єктів з протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) належать:

- Офіс Генерального прокурора України;
- Національна поліція України;
- Служба безпеки України.

Зупинимося на аналізі діяльності зазначених спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Офіс Генерального прокурора України. Важливу роль у розслідуванні воєнних злочинів російської федерації в Україні відіграє Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту (реорганізовано у 2019 р. з Департаменту нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту), у структурі якого виділено Управління процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із сексуальним насильством.

Процесуальне керівництво щодо розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку КК України здійснює Офіс Генерального прокурора України. Органи прокуратури представляють сторону обвинувачення у судах та слідкують за дотриманням законів, міжнародних норм та практик під час документування воєнних злочинів. Отже, ці докази можуть бути представлені як в українських, так і в міжнародних судах. До того ж 99 % усіх воєнних злочинів розслідують і будуть розслідувати в Україні, і винні в цих злочинах також будуть покарані в Україні. Тільки за 1 %, або навіть менше, допомагатимуть наші міжнародні партнери, бо їх функція допоміжна [20].

Станом на 1 лютого 2024 року в Україні Офісом Генеральної прокуратури обліковано 105 102 злочинів агресії та воєнних злочинів, з яких зафіксовано 270 фактів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Серед них: зґвалтування, каліцтво або насильство над статевими органами, примусове оголення, погрози та спроби зґвалтування, примус дивитися на сексуальні знущання над близькими особами [21]. Найбільша кількість випадків сексуального насильства наразі зафіксована в Херсонській області – 79. Водночас у Київській області зафіксовано 53 такі злочини, у Донецькій – 73, у Харківській – 27, у Запорізькій – 17, у Миколаївській – 105, у Чернігівській – 6, у Луганській – 3, у Сумській – 2. За облікованими кримінальними воєнними злочинами винесено 50 вироків, серед яких два вирок стосуються саме сексуального насильства, за яке засуджено 2 осіб [22].

Аналізуючи наукову літературу з питань гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту, можна зауважити, що здебільшого увага приділяється саме сексуальному насильству. Окремі дослідники зазначають, що загалом 43,3 % (2 241 / 5 171) жінок зазнали хоча б одного виду гендерного насильства. Випадки сексуального, фізичного та психологічного насильства, зґвалтувань серед жінок репродуктивного віку становлять 9,7 % (500 / 5 171), 28,6 % (1 480 / 5 171), 40,4 % (2 090 / 5 171) та 7,9 % (411 / 5 171) відповідно. Серед тих, хто пережив сексуальне насильство, зґвалтування становило 82,2 % (411 / 500) випадків, з яких 68,4 % (247) повідомили про групове зґвалтування. Найбільше від сексуального насильства постраждали молоді жінки (віком 15–24 років) – 29,2 % (146 / 500). Серед поширених проблем, пов'язаних із сексуальним і гендерним насильством, у 23,8 % (533 / 2 241) були фізичні травми, у 16,5 % (68 / 411) – інфекції, що передаються статевим шляхом, у 2,7 % (11 / 411) – ВІЛ-інфекція, у 9,5 % (39 / 411) – небажана вагітність, і у 19,2 % (431 / 2 241) – депресія. Більшість постраждалих (89,7 %) не отримували жодної медичної чи психологічної підтримки після насильства [23, с. 1].

Визначити точну кількість потерпілих від гендерно зумовленого насильства в умовах гібридного та повномасштабного вторгнення російської федерації можна буде лише після звільнення всіх окупованих територій України та повернення українців з-за кордону. Поки наведені Офісом Генерального прокурора України є лише «маленькою верхівкою великого айсберга».

Національна поліція України. В Україні існує єдиний облік заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України». Цей порядок регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України (ч. 1 ст. 214) та наказом Міністерства внутрішніх справ від 8 лютого 2019 р. № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та події».

Джерелом інформації про кримінальні правопорушення та інші події є:

- заяви (повідомлення) осіб, які надходять до органу (підрозділу) поліції, особи, уповноваженої на здійснення досудового розслідування, або службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв (повідомлень);
- самостійно виявлені слідчим (дізнавачем) або іншою посадовою особою органу (підрозділу) поліції з будь-якого джерела обставини кримінального правопорушення;
- повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні;
- інше [24].

Саме органи та підрозділи Національної поліції України здійснюють облік заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зокрема пов'язані з гендерно зумовленим насильством. Проте це дуже складно і неможливо, якщо потерпіла особа перебуває на окупованій території. Але це лише одна сторона того, з чим в умовах збройної агресії росії стикаються працівники Національної поліції України. Іншим важливим аспектом є те, що слідчих Національної поліції включено до спільної робочої групи з виявлення, фіксації злочинів, пов'язаних з сексуальним насильством, пов'язаного з конфліктом. Також слідчі Національної поліції України долу-

чаються до підслідності цих кримінальних правопорушень віднесених до Служби безпеки України (слідчі можуть долучитися лише після спеціальної підготовки – проходження тренінгів за участю міжнародних фахівців).

Служба безпеки України. П. 2 ч. 1 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України визначає підслідність Служби безпеки України щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 110-2, 111, 111-1, 111-2, 112, 113, 114, 114-1, 114-2, 201, 258-258-6, 265-1, 305, 328, 329, 330, 332-1, 332-2, 333, 334, 359, 422, 435-1, 436, 436-2, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України. Зазначимо, що серед зазначених вище кримінальних правопорушень значна частина кримінально протиправних діянь віднесена до кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Тож якщо врахувати той аспект, що ст. 438 КК України, за якою кваліфікується сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, підслідна слідчим Служби безпеки України, то у повноваженнях Управління організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях органів безпеки про злочини, пов'язані із сексуальним насильством Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту Офісу Генерального прокурора України є зміна підслідності. Саме тому слідчі Національної поліції України мають повноваження на проведення досудового розслідування.

Водночас 23 березня 2023 р. у будівлі Міжнародного кримінального суду в Гаазі Генеральний прокурор України А. Костін підписав угоду про відкриття в Україні Представництва МКС [25]. До того ж Україна розглядає дві моделі трибуналів щодо вищого керівництва Російської Федерації. Перший передбачає міжнародний договір. Він простий з погляду того, що на рівні міжнародного права країни, які підписали такий договір, можуть застосувати будь-яку практику, яка існувала до того, починаючи з Нюрнберга. Проблема такого міжнародного договору стосується наявності політичної волі у тих країнах, які підтримують ідею трибуналу. Якщо застосовувати модель Спеціального трибуналу, побудовану на міжнародному договорі, то вона передбачає необхідність ратифікації в парламентах цих країн. Тобто можна підписати договір з виконавчою владою країни, але законодавча влада має його обов'язково підтвердити. Друга модель побудована на угоді між Генеральним секретарем ООН та Україною, але для цього вона має бути підтримана в Радбезі ООН [26]. Але проблема обліку даних вчинених воєнних злочинів взагалі, а особливо сексуального насильства, полягає в тому, що потерпілі не повідомляють у правоохоронні органи про вчинені щодо них протиправні діяння. Саме тому вважаємо, що Представництво Міжнародного кримінального суду також варто відносити до спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), адже саме прокурори Міжнародного кримінального суду долучаються до досудового розслідування щодо сексуального насильства.

Висновки. До спеціальних суб'єктів у протидії гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) належать: Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту Офісу Генерального прокурора України, Національна поліція України, Служба безпеки України та Представництво Міжнародного кримінального суду. Серед проблем, які виникають у діяльності зазначених суб'єктів, можна виділити те, що за вчинені кримінальні правопорушення, пов'язані з гендерно зумовленим насильством (каліцтво або насильство над статевими органами, примусове оголення, погрози та спроби зґвалтування, примус дивитися на сексуальні знущання над близькими особами, сексуальне насильство), проводиться заочне досудове розслідування, коли винна особа встановлена або така особа не відома. Заочне засудження не дає змоги покарати винних та реально притягнути до відповідальності. Не буде мати позитивного результату і притягнення до відповідальності вищого керівництва у Міжнародному кримінальному суді.

Бібліографічні посилання

1. Альохін, А., Кириченко, С., Кориневич, А. та ін. (2017). Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України (за заг. ред. В. Щербаченко, Г. Янкової). ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив». Київ.

2. Заворотько, І. Г. (2020). Сексуальне і гендерно-обумовлене насильство, пов'язане з конфліктом, як міжнародний злочин: дис. ... д-ра філос.: 293 «Міжнародне право» (29 – Міжнародні відносини) / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ.
3. Бандурка, І. О. (2010). Кримінально-правова характеристика злочинів проти морально-сті у сфері статевих стосунків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя.
4. Дудоров, О. О. (2018). Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практичний посібник. Сєвєро-донецьк: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка.
5. Мартинишин, Г. Я. (2017). Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ЛьвівДУВС. Львів.
6. Омецинська, В. Ю. (2019). Кримінально-правова охорона статевої свободи та статевої недоторканості дитини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ЛьвівДУВС. Львів.
7. Бакаєв, Д. І. (2020). Кримінально-правова характеристика зґвалтування за законодавством України та країн Південно-Східної Європи: дис. ... д-ра філос.: 081 «Право» (08 – Право) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса.
8. Москаль, Д. П. (2009). Кримінально-правова характеристика зґвалтування та насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ.
9. Воскресенська, І. В. (2016). Кримінально-правова характеристика примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків.
10. Камінський, П. В. (2022). Кримінально-правова характеристика за примушування до шлюбу: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра філос.: 081 «Право» (08 – Право) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса.
11. Плутницька, К. М. (2016). Запобігання примушуванню до вступу в статевий зв'язок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя.
12. Фурса, В. В. (2021). Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро.
13. Чмут, С. В. (2010). Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя.
14. Голіна, В. В., Головкін, Б. М., Валуйська, М. Ю. та ін. (2014). Кримінологія: підручник (за ред. В. В. Голіної, Б. М. Головкина). Харків: Право.
15. Бандурка, О. М., Литвинов, О. М. (2011). Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків. ун-т внутр. справ. Харків.
16. Бутенко, В. Б. (2021). Сучасний погляд на систему суб'єктів протидії злочинності. *Європейські перспективи*, 3, 115–120.
17. Голіна, В. В., Головкін, Б. М. (2014). Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навчальний посібник. Харків.
18. Бутенко, В. Б. (2022). Класифікація суб'єктів протидії злочинності: науково-методологічний аналіз. *Наше право*, 1, 111–117.
19. Литвинов, О. М. (ред.). (2018). Кримінологія. Академічний курс. Київ.
20. Керівник департаменту війни: 99 % усіх воєнних злочинів розслідують і розслідуватимуть в Україні. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/926529.html> (дата звернення 15.02.2024).
21. Самченко, В., Сингаївська, М. Сексуальне насильство на окупованих територіях – елемент тероризму і пригнічення спротиву. Як покарати злочинців? URL: <http://surl.li/nxaxts> (дата звернення 15.02.2024).
22. Бобровицький районний суд Чернігівської області від 25 листопада 2022 р. Справа № 729/592/22 провадження 1-кп/729/85/22р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107503138>

23. Fisseha, G., Gebrehiwot, T. G., Gebremichael, M. W., Wahdey, S., Meles, G. G., Gezae, K. E., Legesse, A. Y., Asgedom, A. A., Tsadik, M., Woldemichael, A., Gebreyesus, A., Abebe, H. T., Haile, Y. A., Gezahegn, S., Aregawi, M., Berhane, K. T., Godefay, H., & Mulugeta, A. (2023). War-related sexual and gender-based violence in Tigray, Northern Ethiopia: a community-based study. *BMJ global health*, 8(7), e010270. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-010270>

24. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та події: наказ Міністерства внутрішніх справ від 08 лютого 2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text> (дата звернення 15.02.2024).

25. В Україні з'явиться офіс Міжнародного кримінального суду (23.03.2023). URL: <https://armyinform.com.ua/v-ukrayini-zyavytsya-ofis-mizhnarodnogo-kryminalnogo-sudu/> (дата звернення 15.02.2024).

26. Дві моделі спецтрибуналу для рф (15.08.2023). URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini-dvi-modeli-spetstrybunalu-dlya-rf/> (дата звернення 15.02.2024).

References

1. Aliokhin, A., Kyrychenko, S., Korynevych, A. ta in. (2017). *Vyna bez pravyl: henderno-obumovlene nasytstvo poviyazane zi zbroinym konfliktom na skhodi Ukrainy* [War without rules: gender-based violence related to the armed conflict in the East of Ukraine] (za zag. red. V. Shcherbachenko, G. Yanovoi). *Skhidnoukrainskyi tsentr hromadskykh initsiatyv Kyiv* [in Ukrainian].

2. Zavorotko, I. H. (2020). *Seksualne i henderno-obumovlene nasytstvo, poviazane z konfliktom, yak mizhnarodnyi zlochyn* [Sexual and gender-based violence related to the armed conflict as an international crime]: dys. ... d-ra filos.: 293 «Mizhnarodne pravo» (29 – Mizhnarodni vidnosyny) / Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska akademiia». Kyiv [in Ukrainian].

3. Bandurka, I. O. (2010). *Kryminalno-pravova kharakterystyka zlochniv proty moralnosti u sferi statevykh stosunkiv* [Criminal legal characteristics of crimes against morality in the sphere of sexual relations]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 / Klasychnyi pryvatnyi universytet. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

4. Dudorov, O. O. (2018). *Zlochny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti osoby (osnovni polozhennia kryminalno-pravovoi kharakterystyky): praktychny poradnyk* [Crimes against sexual freedom and sexual integrity (main provisions of criminal legal characteristics): practical guide]. *Sievierodonetsk: LDUVS im. E. O. Didorenka* [in Ukrainian].

5. Martynshyn, H. Ya. (2017). *Stateva nedotorkanist yak ob'ekt kryminalno-pravovoi okhorony v Ukraini*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Sexual impunity as an object of criminal legal protection in Ukraine: dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Lviv, LvDUVS [in Ukrainian].

6. Ometsynska, V. Yu. (2019). *Kryminalno-pravova okhorona statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti dytyny*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Criminal legal protection of sexual freedom and sexual integrity of a child: dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Lviv, LvDUVS [in Ukrainian].

7. Bakaiev, D. I. (2020). *Kryminalno-pravova kharakterystyka zvaltuvannia za zakonodavstvom Ukrainy ta krain Pivdenno-Skhidnoi Yevropy*: dys. ... d-ra filos.: 081 «Pravo» (08 – Pravo) [Criminal legal characteristics of rape according to the legislation of Ukraine and countries of South Eastern Europe: dissertation ... PhD: 081 «Law» (08 – Law)]. Odesa, Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia» [in Ukrainian].

8. Moskal, D. P. (2009). *Kryminalno-pravova kharakterystyka zvaltuvannia ta nasylnytskoho zadovolenia statevoi prystrasti nepryrodnym sposobom*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Criminal legal characteristics of rape and violent satisfaction of sexual passion in an unnatural way: thesis of dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Kyiv, NAVS [in Ukrainian].

9. Voskresenska, I. V. (2016). *Kryminalno-pravova kharakterystyka prymushuvannia do vstupu v statevyi zviazok (st. 154 KK Ukrainy)*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Criminal legal

characteristics of coercion to enter into the sexual intercourse (Art. 154 of CC of Ukraine): thesis of dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Kharkiv, KhNUVS [in Ukrainian].

10. Kaminskyi, P. V. (2022). Kryminalno-pravova kharakterystyka prymushuvannia do shliub: porivnialno-pravove doslidzhennia: dys. ... d-ra filos.: 081 «Pravo» (08 – Pravo) [Criminal legal characteristics of forced marriage: comparative legal research: dissertation ... PhD: 081 «Law» (08 – Law)]. Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia». Odesa [in Ukrainian].

11. Plutytska, K. M. (2016). Zapobihannia prymushuvanniu do vstupu v statevyi zviazok: avto-ref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Prevention of coercion to enter into the sexual intercourse: thesis of dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Zaporizhzhia, Klasychnyi pryvatnyi universytet [in Ukrainian].

12. Fursa, V. V. (2021). Kryminalna vidpovidalnist za rozbeshchennia nepovnoletnikh: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Criminal responsibility for statutory rape: dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Dnipro, DDUVS [in Ukrainian].

13. Chmut, S. V. (2010). Kryminalna vidpovidalnist za statevi znosyny z osoboio, yaka ne dosiahla statevoi zrilosti: avto-ref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 [Criminal responsibility for sexual intercourse with a person who has not reached sexual maturity: thesis of dissertation ... Candidate of Legal Sciences: 12.00.08]. Zaporizhzhia, Klasychnyi pryvatnyi universytet [in Ukrainian].

14. Holina, V. V., Holovkin, B. M., Valuiska, M. Yu. ta in. (2014). Kryminolohiia: pidruchnyk [Criminology: textbook] (za red. V. V. Holinoi, B. M. Holovkina. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

15. Bandurka, O. M., Lytvynov, O. M. (2011). Protydiia zlochynnosti ta profilaktyka zlochyniv: monohrafiia [Crime counteraction and prevention of crimes: monograph]. Kharkiv, KhNUVS [in Ukrainian].

16. Butenko, V. B. (2021). Suchasnyi pohliad na systemu subiektiv protydii zlochynnosti [A modern view of the system of crime counteraction subjects]. *Yevropeiskii perspektivy*, 3, 115–120 [in Ukrainian].

17. Holina, V. V., Holovkin, B. M. (2014). Kryminolohiia: Zahalna ta Osoblyva chastyny: navchalnyi posibnyk [Criminology: General and Special parts: manual]. Kharkiv [in Ukrainian].

18. Butenko, V. B. (2022). Klyasifikatsiia subiektiv protydii zlochynnosti: naukovo-metodolohichniy analiz [Classification of crime prevention subjects: scientific and methodological analysis]. *Nashe pravo*, 1, 111–117 [in Ukrainian].

19. Lytvynov, O. M. (zah. red.). (2018). Kryminolohiia. Akademichnyi kurs [Criminology: academic course]. Kyiv [in Ukrainian].

20. Kerivnyk departamentu viiny: 99 % usikh voiennykh zlochyniv rozsliduiut i rozsliduvalymut v Ukraini [Head of War Department: 99 % of all war crimes are investigated and will be investigated in Ukraine]. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/926529.html> (data zvernennya 15.02.2024) [in Ukrainian].

21. Seksualne nasytstvo na okupovanykh terytoriakh – element teroryzmu i pryhnychennia sprotyvu. Yak pokaraty zlochyntsyv? [Sexual violence on the occupied territories – an element of terrorism and resistance suppression. How to punish perpetrators?]. URL: <http://surl.li/nxaxts> (data zvernennya 15.02.2024) [in Ukrainian].

22. Bobrovytskyi raionnyi sud Chernihivskoi oblasti vid 25 lystopada 2022 r. [Bobrovytskyi district court of Chernihiv region dated from November 25th, 2022]. Sprava № 729/592/22 provadzhennya 1-kp/729/85/22r. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107503138> (data zvernennya 15.02.2024) [in Ukrainian].

23. Fisseha, G., Gebrehiwot, T. G., Gebremichael, M. W., Wahdey, S., Meles, G. G., Gezae, K. E., Legesse, A. Y., Asgedom, A. A., Tsadik, M., Woldemichael, A., Gebreyesus, A., Abebe, H. T., Haile, Y. A., Gezahegn, S., Aregawi, M., Berhane, K. T., Godefay, H., & Mulugeta, A. (2023). War-related sexual and gender-based violence in Tigray, Northern Ethiopia: a community-based study. *BMJ global health*, 8(7), e010270. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2022-010270> (Accessed at 15.02.2024) [in English].

24. Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia yedynoho obliku v orhanakh (pidrozdilakh) politsii zaiv i povidomlen pro kryminalni pravoporushennia ta podii: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav

vid 08 liutoho 2019 r. № 100 [On approval of the procedure for keeping a unified record of statements and reports about criminal offences and other events in the bodies (units) of police: order of the Ministry of Internal Affairs dated from February 8th, 2019, № 100]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text> (data zvernennya 15.02.2024) (Accessed at 15.02.2024) [in Ukrainian].

25. V Ukraini zavytsia ofis Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu [A Field Office of the International Criminal Court will be opened in Ukraine]. (23.03.2023). URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/23/v-ukrayini-zyavytsya-ofis-mizhnarodnogo-kryminalnogo-sudu/> (Accessed at 15.02.2024) [in Ukrainian].

26. Dvi modeli spetstrybunalu dlia rf [Two models of special tribunal for the rf]. (15.08.2023). URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/dvi-modeli-spetstrybunalu-dlya-rf/> (Accessed at 15.02.2024) [in Ukrainian].